

Глушич В.В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

СТВОРЕННЯ ВІДПОВІДНИХ УМОВ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основне завдання літературної освіти – формування уважного читача з добре розвиненими творчими, розумовими, пізнавальними здібностями, а в основі уроків української літератури – формування читацької компетентності, яка поділяється на: загальнокультурну; інтерпретаційну; ціннісно світоглядну; комунікативну; інформаційну.

Читацька компетенція – це не просто розвиток навичок роботи з художнім текстом, а ціле мистецтво. Учні не можуть не хвилювати світоглядні питання, характерний антураж різних епох і країн, цікаві відомості з галузі людинознавства та культурології, можливість пізнати сутність людини та ролі мистецтва в її житті. Таємниці, розкриті в тексті, змушують працювати мислення та виходити на ідею, розвивати здатність учня формувати свою думку й аргументувати її.

«Підготовка вдумливого читача, – як зазначає О.М. Товста, – неодмінна умова виховання ерудованої, інтелектуально й духовно розвиненої особистості» [1]. Отже, мета вчителя – підготувати читача, який сприймає художній твір не як просте повідомлення про події та героїв, а, враховуючи закони мистецтва, глибше осмислює твір як явище певного етапу розвитку культури народу.

Сформувати читацьку компетенцію вчитель літератури зможе тільки у процесі комплексного вирішення таких завдань:

- зацікавити учнів читанням;
- розвивати цей інтерес до створення постійної потреби у читанні;
- навчити дітей обирати літературу, враховуючи вікові та особистісні інтереси;
- створити належні психолого-педагогічні умови школярам для сприйняття розуміння та оцінки прочитаного;
- забезпечити певні знання учнів з теорії та історії літератури, літературної критики;

- формувати в них навички аналізу художнього твору;
- організувати дослідницьку роботу школярів;
- розвивати їхнє усне та писемне мовлення;
- працювати над постійним удосконаленням естетичного смаку учнів [1].

Надзвичайно важливим є перше враження від прочитаного: обговорення початкового розуміння тексту, думок, що виникли відразу після прочитання. Їх бажано зафіксувати, щоб учні мали змогу простежити різницю між першим баченням і вторинним, отриманим після детального розшифрування тексту.

Робота з текстом будується на алгоритмізації, інтерпретації, презентації. У цьому аспекті важливими є як і емоції (які включають зацікавленість і запускають допитливість), так і «холодна голова» (різні види аналізу тексту: літературознавчий, смисловий, лінгвістичний, культурологічний, символічний, комплексний).

Учитель має усвідомлювати, що учні можуть успішно оволодіти знаннями тільки за умов адекватної організації їх діяльності, не тільки діяльності репродуктивного рівня, але й конструктивного та творчого. Серед провідних сучасних функцій учителя нині відзначають організаційську й управлінську функції, що виразно віддзеркалює пріоритети – організувати навчальну діяльність учнів та вправно управляти нею.

Сучасний учитель має бути не транслятором інформації, а організатором спрямованої на розв'язання навчальних завдань діяльності учнів. Отже, закономірною є зміна акцентів і в учнівській діяльності – вона має бути активною, передбачати самостійну роботу. Чим різноманітнішим є освітній процес, тим вагомішою розвивальною функцією наповнюється учіння. Тільки за таких умов можна досягти літературознавчої компетентності учнів.

Створенню відповідних умов для активізації, розвитку та формування літературознавчої компетентності учнів сприяє також використання таких методів та прийомів:

- **інтерактивні технології навчання:** *«мозкова атака», «мікрофон», «незакінчені речення», «робота в групах», «акваріум»* та інші;
- **технологія розвитку критичного мислення:** *«структурований огляд», «діаграма (кола) Вена», «сенкан», «семантична карта (групування)»* та інші;
- **просектна технологія:** *дослідницькі проекти (короткочасні – реферати, повідомлення, виступи; довготривалі – науково-дослідницька робота у Малій академії наук); творчі проекти (шкільна газета,*

колективний чи індивідуальний колаж, дидактичний матеріал, сценарій свята, творча робота: твір, фанфік, вірш, репортаж, інтерв'ю); *інформаційні проекти* (стаття, реферат, комп'ютерна презентація);

– **інформаційні технології навчання**: електронні підручники, художні та науково-популярні книги з української мови та літератури; презентації, фільми, Інтернет та інші.

Інформаційно-комп'ютерні технології мають особливе значення у формуванні літературознавчої компетентності учнів. Їх використання дозволяє вчителю провести уроки різних типів (уроки знайомства літературною епохою, уроки вивчення біографії письменника, уроки компаративного аналізу художнього твору, повторення та систематизації вивченого, контролю та корекції знань) на високому методичному, дидактичному та естетичному рівні. Засоби мультимедіа, завдяки можливості широкого використання візуалізованих матеріалів (ілюстрацій, репродукцій картин, кіно- та відеоматеріалів, узагальнювальних схем, аудіофрагментів), дозволяють ефективно використовувати на уроці такі прийоми інтерактивного навчання, як «знайди помилку», «лекція з паузами», «впізнай героя за предметом», «діалог поглядів», «відшукай подію», «обери ілюстрацію» тощо.

Дані технології дають можливість, у першу чергу, розкритися самій дитині. І ні для кого не секрет, що читання української класики не викликає шаленого захоплення в сучасних учнів. Саме тому ефективними є нові технології: *QR-код* як засіб формування когнітивної компетентності учнів у сучасній школі, *Mind Map* (ментальна карта) як візуальний спосіб відтворення навчальної інформації на уроках української літератури, що сприяє розвитку критичного мислення, *fanfiction* (фанфік) та інші. Нові форми роботи спонукатимуть учнів до творчої діяльності, неординарного розв'язання проблемних ситуацій. То ж їх застосування сприяє більшій зацікавленості творами художньої літератури, їх аналізу через призму власного світосприйняття.

Розглянемо більш детально технологію *fanfiction* (фанфіків). Термін фанфік походить від англійського *fan* – прихильник, *fiction* – художня література – творчість прихильників художньої літератури. Під цим терміном ми розуміємо літературну творчість, основою для якої є вже написаний твір із використанням персонажів, сюжетів, ідей твору-оригіналу.

Як же впроваджувати в практику фанфіки?

Алгоритм роботи:

1. Необхідно ознайомити учнів із поняттям фанфіку.

2. До тексту фанфіку обов'язково додати «шапку», зазначивши прізвище автора та зміст твору.

3. Запропонувати учням використовувати написання фанфіків як індивідуально (домашній твір) так і колективно, групову форму роботи.

4. До однієї творчої групи може входити 3-4 учні:

- Фікрайтер – письменник;
- Бета-рідер – редактор орфографічних помилок;
- Гамма-рідер – редактор сюжетних помилок.

Учням можна пропонувати завдання типу:

- Складіть власний варіант продовження подій;
- Вигадайте нову пригоду;
- Напишіть лист від імені персонажів твору до сучасних українців.

Дану технологію також можна використовувати на уроках літератури при написанні переказів із творчим завданням.

Ще однією умовою для формування літературознавчої компетентності учнів є позакласна робота з предмета (вікторини, конкурси, літературні читання, ранки, літературні газети, усні журнали, наукові конференції, заняття в драматичному гуртку).

Критеріями результативності є: підвищення якості знань учнів, підвищення пізнавального інтересу школярів до предмета, розвиток емоційної й естетичної чутливості, сформованість здатності до самовизначення та самоусвідомлення себе як особистості, розвиток комунікативних навичок, участь у різноманітних конкурсах, предметних олімпіадах.

Отже, залучення учнів до багатств світової культури, естетичне виховання, розвиток художнього смаку, духовне та моральне зростання особистості, – ось ті найважливіші завдання та функції, що має реалізовувати шкільна літературна освіта. Влитися в літературу – це не лише знати, але й уміти відчувати, співпереживати, висловлювати власне ставлення до героїв, подій, зображених у художньому творі, розуміти авторський підтекст тощо. Упровадження компетентнісного підходу у навчанні забезпечується за допомогою методики критичного мислення, інтерактивних технологій навчання, екзистенційно-діалогічного підходу при вивченні літератури.

Список використаних джерел:

1. Пасічник Є.А. Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти. – К.: Ленвіт, 2000. – 384 с.